

TA'LIM VA TARBIYA JARAYONIDA AXBOROT ORQALI TASIR VA JAMIYAT HAYOTIGA AXBOROTNING O'RNI

Murodova Dildora

Jurakulov Jamol

Renessans ta'lim universiteti

Ijtimoiy-siyosiy fanlar kafedrası o'qituvchilari

ANNOTATSIYA (АННОТАЦИЯ / ABSTRACT)

Bugun biz kompyuter tarmoqlarining paydo bo'lishi va ularning multimedia texnologiyalari va virtual reallik bilan integratsiyalashuvi tufayli oltinchi axborot inqilobining guvohi bo'lmoqdamiz. Ta'lim sohasida ham axborot berish va axborotni yetkizish borasidagi jamiyat hayotiga axborotning o'rni beqiyosligi haqida fikir mulohaza yuritamiz.

Kalit so'zlar: axborot, ta'lim, shaxs, telegraf, telefon, radio, televizor, axborotlashtirish xususiyatlari, axborotlashtirish, axborot jamiyatning asosiy xususiyatlari.

Сегодня мы являемся свидетелями шестой информационной революции благодаря появлению компьютерных сетей и их интеграции с мультимедийными технологиями и виртуальной реальностью. В сфере образования мы учитываем несравненную роль информации в жизни общества с точки зрения предоставления информации и обмена информацией.

Ключевые слова: информация, образование, человек, телеграф, телефон, радио, телевидение, особенности информации, информация, основные черты информационного общества.

Today we are witnessing the sixth information revolution due to the emergence of computer networks and their integration with multimedia technologies and virtual reality. In the field of education, we consider the incomparable role of information in the life of society in terms of providing information and sharing information.

Key words: information, education, person, telegraph, telephone, radio, television, features of information, information, main features of information society.

Ta'lim tizimiga qaratilayotgan e'tibor izchil davom ettiriladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev

KIRISH (ВВЕДЕНИЕ / INTRODUCTION)

Hozirgacha biz yashab turgan duyomizda 6 ta axborot inqilobi sodir bo'ldi. Ushbu inqiloblar turli shakilda ta'lim bilan birgalikda birinchi bosqichda - til va insonning aniq nutqi, ikkinchi bosqichda - yozish, uchinchi bosqichda - kitoblar nashr yetish, to'rtinchi bosqichda - axborotni uzatish va tarqatish. Bu to'rtinchi davrda telegraf, telefon, radio, televizor kabi asboblari ixtiro qilindi. Beshinchi bosqichni insoniyat kompyuter texnologiyalaridan faol foydalana boshlagan vaqtga to'g'ri kelishi mumkin.

Ta'lim va tarbiya jarayonida axborotlashtirish hayot va madaniyat sharoitlarini, madaniyatni, xulq-atvor stereotiplarini, fikrlash tizimlarini tubdan o'zgartirib, jamiyat hayotining barcha sohalariga inqilobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ta'lim jarayonida axborot texnologiyalari sohasidagi sezilarli yutuqlar ilmiy va ilmiy-ommabop nashrlarda "axborot jamiyati" nomining paydo bo'lishiga olib keldi. Aksariyat olimlar qarashida axborot jamiyatini asosiy mahsuloti axborot bo'lgan jamiyat deb tushunadilar. Ba'zi ma'lumotlarga ko'ra, bizning eramizning boshidan beri insoniyat tomonidan to'plangan ma'lumotlar ikki baravar ko'paygan, birinchi marta 1750 yilda, ikkinchi marta XX asr boshlarida, uchinchi marta 1950 yilda. 1950 yildan boshlab dunyoda ta'limning umumiy miqdori har 10 yilda ikki barobar, 1970 yildan boshlab har 5 yilda va 1991 yildan boshlab ikki baravar ko'paydi. Demak, bugungi kunda dunyoda ta'lim hajmi 250 ming barobardan ortiq oshgan. Amerikalik sotsiolog D.Bellning ta'kidlashicha, axborotlashgan jamiyat, avvalo, ma'lumotlilik darajasi va malakasiga ko'ra, millat elitesini shakllantiradigan jamiyat. Tadqiqotchi axborotni jismonan iste'mol qilinmaydigan va eskirmaydigan "jamoaviy mahsulot" sifatida talqin qilib, industrial jamiyatda inson hayotiy faoliyatidagi mutlaqo yangi mahsulot bo'lgani uchun unga nisbatan o'sha davrda muomalada bo'lganidan o'zgacha me'yor va mezonlarni qo'llash kerakligiga e'tibor qaratadi. [1]

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA (ЛИТЕРАТУРА И МЕТОДОЛОГИЯ / METHODS)

So'nggi yillarda jamiyatda kompyuter texnologiyalari va axborotni qayta ishlash bo'yicha konsalting, ilmiy axborot va boshqa xizmatlar ko'rsatuvchi professional guruhlar vujudga keldi. Yangi ilmiy va kasbiy yo'nalishlarning paydo bo'lishi kadrlar tayyorlashning alohida tizimini talab qiladi. Bu tizim nafaqat jamoatchilikni xabardor qilish davrining voqeligi va o'qitish mazmuniga, balki usul va vositalarga ham mos kelishi kerak. Davlatimiz tomonidan ta'limni axborotlashtirish masalasiga ham alohida e'tibor qaratilmoqda. Jamiyatni axborotlashtirish jarayoniga tizimli yondashish zarurati XX asrning 90-yillari boshlarida namoyon bo'la boshladi. Tarixiy jihatdan bilimlarni axborotlashtirish ikkita asosiy yo'nalishda-boshqariladigan va

boshqarilmaydigan tarzda amalga oshiriladi. Boshqariladigan bilimlarni axborotlashtirish uyushgan jarayon bo‘lib, moddiy resurslar bilan birga kechadi. U ko‘pchilik tomonidan qabul qilingan va asosli xulosalar va dasturlarga asoslanadi. Ta‘limni axborotlashtirish ta‘lim tizimi xodimlari tashabbusi bilan pastdan yuqoriga qarab amalga oshiriladi va ta‘lim faoliyatining eng dolzarb yo‘nalishlari va fan sohalarini qamrab oladi.

Axborotning shaxs, davlat va umuman jamiyat hayotidagi o‘rni juda muhim. Axborot insonni atrof-muhitga moslashtirishga qaratilgan aloqa jarayonining natijasidir. [2] Endilikda ijtimoiy muhitda yangi axborot jamiyatini yaratish maqsadi muloqot jarayoniga o‘ziga xos xususiyatlar va o‘zgarishlarni olib keldi. Axborotning qimmatliligi shaxsning sub‘ektiv xulq-atvoriga ega ekanligi bilan izohlanadi. Agar inson maqsadiga yerisha, u holda foydalanilgan axborot e‘tiborga olinmaydi va o‘z qiymatini yo‘qotadi. Shuni ham yodda tutish kerakki, qadriyatlar turlicha. Qiymat - bu ma‘lumotning shaxsga maqsadga erishish yo‘lini tanlash jarayonida foydalanishga imkon beradigan xususiyatidir. Bu fikrlarni umumlashtirgan holda aytish mumkinki, jamiyatda qadriyatga ega bo‘lgan ma‘lumotlardan tashqari, umuman qadrsiz yoki salbiy qiymatga ega bo‘lgan ma‘lumotlar ham mavjud.

Axborotlashgan jamiyat rivojlanishining muhim qismi sifatida quyidagi xususiyatlar bilan tavsiflanadi: maqsadga erishish uchun axborotni tanlash imkonini beruvchi axborotning qiymati; ma‘lum bir vaziyatga bo‘lgan ehtiyojni belgilaydigan ma‘lumotlarning foydaliligi; ma‘lum vaqt davomida ma‘lumotlarning buzilishi. [3] Axborot insoniyatning asosiy resursi, asosiy qadriyatiga aylandi. Axborotning ijtimoiy sohadagi rolining ortib borishi va axborot munosabatlarining paydo bo‘lishi axborot jamiyati davriga qadam qo‘yganlik ko‘rsatkichidir. Axborotga bo‘lgan ehtiyojning mohiyati barcha ehtiyojlarni qondirish va ularning imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarish uchun har qanday harakatlarni amalga oshirishga qaratilgan maqsadlar va ularga erishish yo‘llarini tanlashda axborotni ishlab chiqarish, qabul qilish va undan foydalanishda namoyon bo‘ladi. Ma‘naviy rivojlanish uchun ijobiy hissiy ma‘lumotlar kerak. Axborotga bo‘lgan ehtiyoj insonni o‘z-o‘zini rivojlantirishga, to‘plangan bilimlar orqali boshqa ehtiyojlarni qondirishga yo‘naltiradi.

Shu boisdan ham yapon olimi Y.Ma’suda “Axborotlashgan jamiyat insoniyatning eng ulkan yutuqlaridan biri, - deb yozadi. Yangi texnologiyalarning rivojlanishi ijtimoiy hayotning o‘ziga xos ijobiy o‘zgarishiga olib keladi. Axborotlashgan jamiyatda insoniy qadriyatlar o‘zgaradi. Bu jamiyat sinfsiz va ziddiyatsiz bo‘lib, uni kichikroq davlat apparati boshqaradi”. [4] Hozir va kelajakda yoshlarda axborot madaniyatini shakllantirish jamiyat oldida turgan eng muhim vazifadir. Axborot madaniyatiga ega bo‘lgan bilimli shaxs zarur axborotni topa olishi,

baholay olishi va undan unumli foydalana olishi, axborotni saqlashning an'anaviy va avtomatlashtirilgan texnik vositalaridan foydalana olishi kerak. [5] Axborot aloqasi jarayonida inson nafaqat axborot oladi, balki olingan ma'lumotlardan foydalanadi, o'z imkoniyatlarini oshiradi, axborotga bo'lgan ehtiyojni qondiradi, shaxsiyatini rivojlantiradi. Demak, shaxsning axborot madaniyati uning axborot xulq-atvori, axborot turmush tarzi, aniq axborot faoliyatida namoyon bo'ladi.

Axborot xulq-atvori shaxsning axborot bilan ishlash qobiliyati va ko'nikmalarini aks ettiradi, o'z axborot maydonini va xatti-harakatlarini tartibga solish va tahlil qiladi.

Insoniyat sivilizatsiyasi axborot jamiyatini yaratish bosqichida. Axborot jamiyatiga o'tish jarayoni insoniyat jamiyatining dastlabki kunlaridan boshlangan bo'lsa, XX asrning ikkinchi yarmida jadal rivojlanish boshlandi. Axborot jarayonlari va axborot texnologiyalari zamonaviy axborot jamiyati rivojlanishining asosiy ko'rsatkichidir. Axborotlashtirish jamiyatning barcha a'zolariga har qanday ijtimoiy ahamiyatga ega axborotni olish imkonini beruvchi siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy va texnologik omillarning o'zaro bog'liqligi natijasidir.

Axborotlashtirish quyidagi xususiyatlar bilan tavsiflanadi: axborotni to'plash, qayta ishlash, saqlash, tarqatish va ishlab chiqarish qobiliyatini oshirish; har kimning insoniy axborot resurslaridan erkin foydalanishini ta'minlash; inson hayotining istalgan sohasiga axborot texnologiyalaridan kompleks foydalanish va joriy etish; axborot resurslarining ustuvorligi va yo'nalishi.

Axborot oqimida axborot muhitining qonuniyatlari haqidagi bilim, qobiliyat, qadriyatlarni shakllantirish insonga hayotda to'g'ri yo'ldan borishga, muhim qarorlar qabul qilishga imkon beradi. Axborotlashtirish jarayoni Axborot va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan jamiyat va inson hayoti taraqqiyotining resursi sifatida to'liq foydalanish insonning axborot madaniyatini rivojlantirish va shakllantirishning ahamiyatini oshiradi.

NATIJARAR (РЕЗУЛЬТАТЫ / RESULTS)

Yigirmanchi asrda jamiyatda axborotlashtirish jarayonining asosiy yo'nalishlari: jamoat hayotida keng foydalanish ayniqsa mikroprotsessorlar va elektron hisoblash mashinalari sanoat, transport, maishiy va hokazo;

intellektual ish sifatini oshirish va bajarish vaqtini qisqartirish maqsadida avtomatlashtirish (avtomatik qidirish, tarjima qilish va axborotni texnik vositalar yordamida avtomatik boshqarish, loyihalash, tadqiqot va boshqalar);

axborotni tarqatish va tashish samaradorligini oshirish hamda qog'ozni tejashni ta'minlash maqsadida ko'plab qog'oz nashrlarni bosqichma-bosqich elektron shaklga o'tkazish;

turli yirik transport operatsiyalarini tez va arzon narxlarda (elektron pochta, telekommunikatsiya va moliyaviy hisob-kitoblar, telekonferentsiyalar va boshqalar) hal qilish imkonini beruvchi yuqori darajada rivojlangan elektron aloqa tizimlarini yaratish.

Bu tendentsiya 20-asrning 70-80-yillarida jadal rivojlanib, sivilizatsiya rivojiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Axborot jarayonining jadal rivojlanishining asosiy ko'rsatkichi sifatida axborotni olish, tarqatish, tashish, almashish va kerakli axborotni topish va axborotni qayta ishlash, ularni amalga oshirish, boshqaruvni texnik vositalar bilan ta'minlash imkoniyatlari ortib bormoqda. Olimlar axborot jamiyatida axborot va axborot resurslarining roli keskin o'zgarib borayotganini tan oldilar. Axborot insoniyat uchun muhim manbaga aylanadi. Xom ashyo va yenergiyadan kam foydalanilgan holda, tabiiy resurslari cheklangan kichik davlatlar ishlab chiqarishdagi ilmiy yutuqlari sezilarli iqtisodiy muvaffaqiyatlarga olib kelishi mumkinligini ko'rsatdi. (Gollandiya, Daniya, Tayvan, Yaponiya, Singapur). Matbuot erkinligi, oshkoralik, axborot qudratidagi ommaviy axborotning ko'pligi iqtisodiyotni rivojlantirish, bozor mexanizmlarini yo'lga qo'yish imkonini beradi. Ta'lim va sog'liqni saqlash tizimini takomillashtirish, atrof-muhitni muhofaza qilishni moliyalashtirish yaxshi natijalarga erishishga yordam beradi. Fuqarolarning davlat organlari bilan aloqasini elektron platforma orqali aloqaga o'tkazish, ya'ni davlat o'z fuqarolari uchun elektron xizmatlar ko'rsatishi va elektron mahsulotlarni taklif etishi – bu raqamli iqtisodiyotning asosiy qismi hisoblanadi.

Mamlakatimizda ushbu sohani keng rivojlantirish Prezidentimiz ta'kidlaganidek, bizdagi eng asosiy og'riqli muammolardan biri-korruptsiya illatiga barham beradi. [6] Jamiyat taraqqiyotining turli sohalaridagi tub o'zgarishlar axborot va axborot xizmatlari bilan chambarchas bog'liq. Axborotlashtirish jarayoni iqtisodiy, texnologik, siyosiy va madaniy rivojlanish imkoniyatlarini ochib beradi.

Axborotlashtirish - bu ta'lim, madaniyat va ijtimoiy sohaga ta'sir qiluvchi ijtimoiy-madaniy jarayon. Axborotlashtirish jarayoni inson muhitini sezilarli darajada o'zgartirdi. Bugungi kunda ijtimoiy hayotda axborotning ahamiyati tez sur'atlar bilan o'sib bormoqda: ko'p kanalli televideniye, Internet, radiostantsiyalar, filmlar, reklama va plakatlar atrof-muhitning muhim elementiga aylandi. Biz axborot muhiti bilan chambarchas bog'liq bo'lgan o'zimiz va boshqalar haqida xabarlarni qabul qilish va almashish jarayoni, axborotga to'la axborot makonida yashayapmiz. Axborot insonning ma'naviy va moddiy hayoti bilan chambarchas bog'liqdir. Demak, axborot insonning ijtimoiy-madaniy hayoti va moddiy farovonligini belgilaydi.

Axborotlashtirish sharoitida axborot jamiyatining qadriyatlarini, tamoyillari, bilimlari, me'yorlari yoyilib, shaxsda axborot madaniyati shakllanadi. U insonni

axborot hamjamiyatining ajralmas qismiga aylantiradi. Hozirgi dunyoda axborot asosiy qadriyatga aylanib bormoqda, shuning uchun shaxsni ijtimoiylashtirishda axborot madaniyatining roli ortib bormoqda. Axborotlashtirish sharoitida shaxsni maqsadli sotsializatsiya omillari orqali axborot jamiyatiga tayyorlash zarur.

Jamiyatning axborot tuzilishi inson ijodini rivojlantirish uchun ko'plab bilim va qadriyatlarni shakllantirishga yo'l ochdi. Biroq, bu imkoniyatlardan faqat axborot qobiliyati va malakasiga yega bo'lgan odamlar foydalanishi mumkin. Shunday qilib, inson muhitidagi o'zgarishlar axborot madaniyatini rivojlantirish jarayonining bir qismi bo'lgan axborot savodxonligini talab qiladi. Insoniyat ikki tomonlama vaziyatda qolib ketdi, bu esa axborot jarayonlarining tez sur'atlar bilan o'sib borishi sharoitida ijtimoiy hayot normasi sifatida qaraladi.

Axborotlashtirish jarayonida madaniyatga ta'sir ko'rsatadigan texnika va texnologiyalar keng joriy etilmoqda, bu madaniyat va axborot o'rtasidagi munosabatlarni belgilaydigan axborot madaniyatidir. Shaxsning axborot madaniyati madaniy muhitni o'rganish va tan olish jarayonida namoyon bo'ladi. Natijada shaxs harakat sub'ekti sifatida, o'zlashtirilishi lozim bo'lgan jarayon va hodisalar esa harakat ob'ektiga bo'linadi. Ayni shu ma'noda, "O'zbekistonda aholining ijtimoiy himoyasi, ma'rifatchilik darajasini oshirishda axborot tizimi islohotlarining hozirgi davrdagi ahamiyati, innovatsion texnologiyalarni joriy qilishning ustuvor yo'nalishlarini aniqlash bo'yicha ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Bugungi iqtisodiy-ma'naviy vaziyatda har bir mamlakat o'z milliy madaniyatiga tayanib jamiyatning ma'naviy qiyofasini belgilamoqda. O'zbekistonda qator Sharq mamlakatlari kabi qaror topadigan jamiyatning modeli jamoaviylik va undan kelib chiqadigan milliy axloqqa asoslanadi. Shu sababli axborotlashgan jamiyat rivojida milliy-axloqiy masalalarni tadqiq qilish dolzarb vazifa sifatida e'tirof etilmoqda". [7]

J.Yaxshilikov fikricha esa, "Hamma narsaning yaxshi va yomoni bo'lganidek, bu qulayliklar bilan birga internetdan samarali va maqsadli foydalanuvchilardan tashqari undan vaqtni bekorga o'tkazish, turli ko'ngilochar hamda behayo saytlardan foydalanuvchilar ham ko'payib bormoqda". [8]

Bugungi kunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari XXI asrda jamiyat taraqqiyotiga ta'sir ko'rsatuvchi muhim yo'nalishlardan biridir. Ularning ta'siri nafaqat inson hayotiga, balki insoniyat jamiyatining barqaror va faol rivojlanishiga ham juda katta ta'sir ko'rsatadi. Shu boisdan ham O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev to'g'ri ta'kidlaganidek: "Mamlakatimizda ilm-fanni yanada ravnaq toptirish, yoshlarimizni chuqur bilim, yuksak ma'naviyat va madaniyat egasi etib tarbiyalash, raqobatbardosh iqtisodiyotni shakllantirish borasida boshlangan ishlarimizni jadal davom ettirish va yangi, zamonaviy bosqichga ko'tarish" muhim

ahamiyatga ega. [9] Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasidagi zamonaviy yutuqlar hayotimizda “global axborot jamiyati” deb ataladigan yangi iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy munosabatlarning vujudga kelishiga olib keldi.

MUHOKAMA (ОБСУЖДЕНИЕ / DISCUSSION)

Ta’lim va tarbiya jarayonida axborot orqali tasir va jamiyat hayotiga axborotning o’rni avvalo jamiyatining asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat:

axborot ishlab chiqarishdan xizmatlar ko’rsatishga qayta moslashishi;

intellektual texnologiyaning sanoat va texnologik sohalarga tengligi;

qiymat tizimida moddiy mulk ahamiyatining pasayishi;

moddiy ishlab chiqarishda axborot va ilmiy faoliyatning raqobatdosh ustunligini oshirish;

jamiyatning texnologik va siyosiy-ijtimoiy tuzilishiga asoslangan ta’lim va fanning ahamiyatini oshirish;

har qanday sohadagi ilmiy-ma’rifiy faoliyatga alohida e’tibor qaratiladi;

ijtimoiy tashkilotlar tuzilmasidagi o’zaro ta’sir, ya’ni madaniy sohadagi o’zgarishlar.

Axborot jamiyatini shakllantirishda ommaviy axborot vositalari muhim o’rin tutadi. Binobarin, axborot makonida mahalliy, mintaqaviy, milliy ommaviy axborot vositalari bilan bir qatorda global axborot manbalari ham keng tarqalib, ommaviy axborot vositalarining globallasuv jarayoni bizga tanlovning yangi formulalarini taklif qilmoqda.

Yangi axborot jamiyati vujudga kela boshladi va bugungi kunda jamiyatdagi eng muhim qadriyat axborot va bilimdir. Axborot jarayonlari jamiyat uchun siyosiy va ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishda muhim ahamiyatga ega. Axborot texnologiyalarining rivojlanishi va keng qo’llanilishi jamiyat hayotining iqtisodiyot, siyosat, madaniyat va fan kabi barcha sohalariga ta’sir ko’rsatmoqda. Umumiy ma’lumot insonning atrof-muhitdagi yo’nalishlarni tushunishi, keyingi harakat yo’nalishini tanlashi uchun zarurdir. Asosan, axborot, tashviqot daraxt sifatida umumiy ildiz orqali tarqaladi va rivojlanadi. Uning asosiy manbalari ommaviy aloqa va telekommunikatsiya hisoblanadi.

Ommaviy axborot vositalari eng muhim ma’lumotlarning axborot funksiyasini bajaradigan, odamlarni demokratiya va sivilizatsiya qadriyatlarini, ularning huquq va majburiyatlarini bilish va hurmat qilishga tarbiyalovchi demokratik institutdir. Bugungi demokratik dunyoda ommaviy axborot vositalari muhim o’rin tutadi. Ayniqsa, so‘z, matbuot erkinligi, radio va televideniya foydalanish imkoniyati kafolatlangan mamlakatlarda ommaviy axborot vositalari fuqarolarning o‘z-o‘zini

anglashi, jamiyat hayotidagi faolligi, yetakchilik va mas'uliyatini oshirishda beqiyos imkoniyatga ega.

Bizga ma'lumki, ommaviy axborot vositalarining asosiy kuchi odamlarni ularning xatti-harakati va harakatlariga ta'sir o'tkazishga ishontirishdir. Qonun ustuvorligidan farqli o'laroq, matbuotning ta'siri odamlarning davlat, uning institutlari va siyosati haqidagi tafakkuri va xatti-harakatlarini shakllantirishi va boshqarishi mumkin.

Ommaviy axborot vositalarining muhim roli jamiyat hayotiyiligini ta'minlashdan iborat. O'zbekistonning axborot maydoni jamiyatdagi iqtisodiy, demokratik, siyosiy va ijtimoiy o'zgarishlarni anglash, yangicha idrok etish jarayonlarini o'zida aks ettiradi. Fikr va qarashlarning xilma-xilligi, maqsadlari, talablari, qarama-qarshiliklari, siyosiy va ijtimoiy tarmoqlar jamiyatning ma'naviy ehtiyojlarini qondirish, tanlash, tahlil qilish va baholash, jamiyatda bo'layotgan jarayonlarni to'g'ri tushunish va qaror qabul qilish qobiliyatiga xizmat qiladi.

Zamonaviy taraqqiyot yo'lidan borayotgan O'zbekiston xalqining iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy hayotida demokratik islohotlar chuqurlashib, jamiyatni umumiy o'zgartirish jarayoni uchun zarur shart-sharoitlar barqarorlashtirilmoqda. Ijtimoiy taraqqiyotning hozirgi bosqichida yosh davlatimiz oldida sivilizatsiya yutuqlarini moddiy va ma'naviy ne'mat sifatida asrab-avaylash vazifasi turibdi. Davlat mustaqilligining yangi iqtisodiy siyosati bilan huquqiy, ijtimoiy, demokratik davlat barpo etish vazifasi respublika axborot makonida katta o'zgarishlarni amalga oshirdi. Bu vazifalarni amalga oshirish jamiyat hayotini to'g'ri tushunish, qabul qilish va to'g'ri tasvirlash imkoniyati yaratilgandan keyingina amalga oshadi.

Axborot almashinuvi yangi demokratik imkoniyatlarga, barqaror siyosiy, ijtimoiy va demokratik jarayonlarni qaror toptirishga yo'l ochadi. So'z erkinligi, matbuot erkinligi, fikr plyuralizmi va mustaqil xususiy ommaviy axborot vositalarining paydo bo'lishi O'zbekiston axborot makonidagi demokratik jarayonlarning natijasidir.

Axborotlashgan jamiyat turli g'oyalar va ta'limotlarni, bilimlarni, turli sivilizatsiya va qadriyatlarni tahlil qiladi, odamlarning tafakkurini kengaytiradi, muayyan g'oyalarga e'tiborni qaratadi, ularni chuqurroq anglashga yordam beradi. Iqtisodiyot davlatning tayanchi bo'lsa, uning milliy ruhi, ongi qalbidir. Jamiyatdagi ijtimoiy institutning o'ziga xos turi bo'lgan ommaviy axborot vositalari davlat qalbi orqali butun organizm uchun zarur bo'lgan oziq moddalarni, fuqarolarning birligi hamda umumiy maqsad va manfaatlarini targ'ib qiladi. Busiz mustaqil davlatning kelajagini bashorat qilish qiyin. Ayni paytda O'zbekiston nafaqat iqtisodiy manfaatlar nuqtai nazaridan, balki strategik, siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy jihatdan ham jahon hamjamiyatining e'tiborini tortmoqda.

XULOSA (ЗАКЛЮЧЕНИЕ / CONCLUSION)

Ta'lim va tarbiya jarayonida axborot orqali tasir va jamiyat hayotiga axborotning o'zni borasida shunday xulosani ilgari suramiz, jamiyatning sivilizatsiyasi va dunyoviyligi davlatning axborot madaniyatga munosabati bilan o'lchanadi. Hozirgi sivilizatsiyalashgan jamiyatda bilim va axborot kuchi mablag'lar va davlat hokimiyatini boshqarishda asosiy rol o'ynay oladigan siyosiy kuchga aylandi. O'zbekistonning ijtimoiy va madaniy rivojlanishiga hissa qo'shadigan turli muhim masalalar axborot makonida keng yoritilishi va oshkorlik tamoyillari nuqtai nazaridan o'z ifodasini topmoqda. Boshqa tomondan, davlat mafkurasi milliy birlik va tenglik tamoyillari orqali sivilizatsiyalashgan huquqiy tuzilmada gullab-yashnagan yangi fuqarolik jamiyati g'oyasini o'z ichiga oladi. Jamiyat hayotida nafaqat turli madaniy qadriyatlarning saqlanib qolishi, balki ularning yangi sharoitga mos ravishda gullab-yashnashi, bir-birini to'ldirishi ham chinakam mustaqillikka erishish uchun kuchli qo'llab-quvvatlashni talab etadi. Har qanday davlatning ichki va tashqi vazifa va maqsadlarini amalga oshirishda ommaviy axborot vositalarining o'zni muhim.

Ommaviy axborot vositalari orqali odamlar ijtimoiy normalarni, axloqiy va axloqiy qadriyatlarni idrok etadilar, hayotiy tamoyillarni shakllantiradilar. Ommaviy axborot vositalari jamiyatda kechayotgan jarayonlarni yoritish orqali jamoatchilik fikrini shakllantiradi. U jamoatchilik fikrini shakllantiradi va ijtimoiy jarayonlarni boshqarish va qarorlar qabul qilishga yordam beradi. Ommaviy axborot vositalari ijtimoiy rivojlanish va jamiyat talablariga muvofiq qadriyatlarni shakllantiradi, axborot sohasidagi axborot ehtiyojlarini ta'minlaydi. Shuning uchun ham ommaviy axborot vositalari faoliyati va axborotni ishlab chiqarish, iste'mol qilish va tarqatishdagi axborot munosabatlariga ijtimoiy mas'uliyat yuklanadi. Axborot jamiyatida shaxsning axborot madaniyatining shakllanishi uning axborotga bo'lgan ehtiyojini qondirish, muvaffaqiyatga erishish imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish, jamiyat hayotida faol ishtirok etishini ta'minlaydi.

Xulosamiz axborot oqimi tarqatilishi nuqtainazardan tezlashuvi avj olgan bugungi zamonda ommaviy axborot vositalari davlat hayotida asosiy o'rin tutadi. Ijtimoiy tuzilmada axborot jamiyatning muhim ijtimoiy quroli hisoblanadi. Ular fuqarolarning o'z huquq va erkinliklarini bilish, o'z g'oyalari va manfaatlarini himoya qilish, kundalik voqealar haqida o'z fikrini shakllantirish imkonini beruvchi muhim institutlardan biridir. Ta'lim va tarbiya jarayonida axborot orqali tasir va jamiyat hayotiga axborotning o'zni barqaror demokratik taraqqiyot modelini tanlashda jamiyatni erkin va huquqiy, demokratik modelga aylantirish yo'llari va vositalarini izlash hamda xolis va haqqoniy axborot orqali muhim ahamiyatga ega.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI (ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES)

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: опыт социального прогнозирования. Пер.с англ. В. Л. Иноземцева. – М.: Academia, 1999. – 956с.
2. Уэбстер Ф. Теории информационного общества. – М.: Аспект-пресс, 2004. – 400 с.
3. Килимова Л.В. Роль информационных технологий в саморазвитии личности: научное издание. – Курск, – 63 с.
4. Masuda Y. Managing in the information Society: Releasing synergy Japanese style. Oxford, 1990. P. 44.
5. Зиновьева Н.Б. Информационная культура личности: Введение в курс / под ред. И.И. Горловой. – Краснодар, – 135 с.
6. <https://strategy.uz/index.php?news=787>
7. Каримова Г.А. Ўзбекистонда ахборотлашган жамият шаклланишининг миллий-ахлоқий жиҳатлари Фан доктори (PhD) диссертацияси автореферати. Тошкент – 2020. –Б.5.
8. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мураажотномаси. 24.01.2020 й. <http://uza.uz/oz/politics/zbekiston-respublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyeevning-oliy-25-01-2020>.
9. Яхшиликков Ж.Я, Муҳаммадиев Н.Э. Миллий ғоя: Ўзбекистонни ривожлантириш стратегияси. Тошкент. Чўлпон номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи. 2018. Б 503-504.